

Steinar Holden, april 2015

Temaer i ECON 1310, Økonomisk aktivitet og økonomisk politikk

Listen gir en hovedoversikt, men er naturligvis ikke uttømmende

- Konjunkturer og vekst
- Nasjonalregnskap
 - BNP definisjon, måling, mål på materiell velstand
 - beholdningsstørrelser (tidspunkt) og strømningsstørrelser (per tidsenhet)
 - Sparing = den del av disponibel inntekt som ikke brukes til konsum
 - Landets sparing = nettorealinvestering + nettofinansinvestering
 - Nasjonalformue = realkapital + netto finanskapital (fordringer - gjeld)
 - i tillegg: humankapital, naturkapital uten eiendomsrettigheter
 - prisindekser – inflasjon måles som vekst i konsumprisindeksen
- Monopolistisk konkurranse
 - Bedrift setter pris, etterspørsel fallende funksjon av prisen
 - Pris settes som påslag på grensekostnad
 - (avhenger av lønn og grenseproduktivitet)
 - For gitt pris fører økt etterspørsel til økt produksjon
- Potensielt BNP – produksjonsnivå ved «normal» ressursutnyttelse
 - arbeidsledighet = likevektsledigheten
 - konsistent med stabil lønns- og prisvekst
 - produksjonsgap = BNP-gap = $(\text{BNP} - \text{potensielt BNP})/\text{potensielt BNP}$
- Nominell rente – betaling for lån/innskudd av penger
 - Realrente \approx nominell rente – inflasjon
- Investering (bruttoinvestering) = tilgang på realkapital
 - avhenger positivt av BNP (behov for økt kapasitet; økt overskudd gir lettere finansiering)
 - avhenger negativt av renten (reduert lønnsomhet ved investering)
 - sterkt avhengig av forventninger om fremtiden (kan utsette investering)
- Konsumfunksjonen – økt disponibel inntekt gir økt konsum, økt rente gir lavere konsum; høyere forventet fremtidig inntekt og økt optimisme gir økt konsum
- Keynesmodeller
 - modell for kort sikt, forutsetter ledig produksjonskapasitet (arbeidsledighet).
 - produksjonen (BNP) er etterspørselsbestemt, og prisene gir
 - forklarer svingningene i BNP rundt potensielt BNP (produksjonsgapet)
 - Økt BNP innebærer normalt økt sysselsetting og redusert ledighet
 - endogene variable bestemmes (forklares) i modell, telleregul
 - multiplikatorvirkning $\Delta Y = (1/(1-c_1(1-t)-b_1)) \cdot \Delta z^C$
 - etterspørselsdrevne konjunkturer: endring eksogene variable/parametre (økte investeringer; økt sparetilbøyelighet) gir endring i endogene var.
 - ekspansiv finanspolitikk (økt G eller redusert z^T) fører til økt BNP og svekket offentlig budsjettbalanse
 - stabiliseringspolitikk - automatisk (økt BNP gir økte skatter og reduserte trygder) og diskresjonær (endring i G eller skattesatser (z^T))
 - Viktig å unngå medsyklisk finanspolitikk,
 - dvs unngå ekspansiv finanspol i oppgangskonjunktur; kontraktiv finanspolitikk i nedgangskonjunktur.

- Sysselsetting og arbeidsledighet
 - Lønnskurven er avtakende - høyere ledighet gir lavere reallønn
 - Priskurven er horisontal – bedriftene setter priser som påslag på kostnader. Påslag og kostnader antas uavhengige av arbeidsledigheten
 - Likevektsledigheten er det nivå på arbeidsledigheten der lønns- og prisfastsettelsen er i samsvar (stabil lønns- og prisvekst)
 - Arbeidsledighet = likevektsledighet + konjunkturledighet
 - Endring i samlet etterspørsel fører til endringer i BNP og arbeidsledigheten (som studert i Keynes-modellene), og gir avvik mellom arbeidsledigheten og likevektsledighet (konjunkturledighet)
 - Phillipskurven (PK): Lønnsvekst og inflasjon øker når arbeidsledigheten er lavere enn likevektsledigheten, og reduseres når ledigheten er høyere enn likevektsledigheten (andre forhold som lønnsomhet og importpriser påvirker også lønnsvekst og inflasjon)
 - Kan ikke holde arbeidsledigheten under likevektsledigheten på varig basis, fordi økende lønnsvekst og inflasjon vil føre til at sentralbanken setter opp renten => samlet etterspørsel ned => ledighet opp
 - Loddrett langsiktig Phillipskurve
 - På lang sikt vil arbeidsledigheten bevege seg mot likevektsledigheten, og endringer som påvirker samlet etterspørsel, men som ikke påvirker likevektsledigheten (som finanspolitikk) får ingen langsiktig betydning
 - Langvarig høy arbeidsledighet kan gi økt likevektsledighet (hysterese)
- Penger og inflasjon
 - pengenes funksjoner (betalingsmiddel, måleenhet for verdi, og verdioppbevaringsmiddel)
 - tre hovedformer for penger
 - (1) sedler og mynt
 - (2) bankinnskudd
 - (3) private bankers innskudd i sentralbank
 - (1) og (2): bred pengemengde (M2), (1) og (3) er sentralbankpenger
 - kostnader ved inflasjon (pengenes funksjoner; inntektsfordeling, samspill med skattesystem, overraskende inflasjon)
- Pengepolitikk
 - Norges Bank har et fleksibelt inflasjonsmål, der renten settes for å få inflasjonen nær 2,5 pst årlig rate, samt å stabilisere produksjonen
 - økt styringsrente fører til økte innskudds- og lånerenter, som gir
 - redusert etterspørsel (lavere konsum og investeringer) => BNP ned/økt ledighet => lavere lønnsvekst og lavere prisvekst
 - sterkere krone =>eksport og BNP ned; importprisvekst ned,
 - redusert forventet inflasjon, så bedriftene øker prisene mindre
 - IS-kurven – hvordan BNP avhenger av rente og andre variabler, basert på likevekt i Keynes-modell,
 - PK-kurven – økt BNP-gap innebærer økt sysselsetting og høyere lønnsvekst, og dermed økt inflasjon
 - RR-kurven (renteregulering): sentralbank setter høyere rente hvis høy inflasjon og/eller positivt BNP-gap
 - IS-RR-PK – modell – bestemmer BNP, rente og inflasjon
 - Nøytral realrente: realrentenivå som gir samlet etterspørsel = pot BNP
 - Likviditetsfellen – sentralbanken kan ikke senke renten nok (under 0)

- Finansmarkedet
 - finansmarkedet kanalisere oppsparte midler fra sparere til låntakere, gjennom banker, obligasjoner og aksjer
 - ulike typer finansiering har ulike egenskaper (lån, egenkapital)
 - finanskrisen – høy gjeld, lav egenkapitalandel og lite oversiktlig marked => sammenbrudd i finansielle markeder => vanskelig å få lån, kraftig nedgangskonjunktur; motvirket av kraftig reduksjon i styringsrenter
 - strammere regulering; økte krav til egenkapital i banker.

- Valuta
 - valutakurs (appresiering vs depresiering),
 - realvalutakurs – nominell valutakurs korrigert for ulikt prisnivå
 - realappresiering gjennom sterkere krone eller høyere inflasjon enn i utlandet innebærer svekket kostnadmessig konkurranseevne
 - fast valutakurs (valutakursmål) – sentralbank må være villig til å kjøpe eller selge valuta mot kroner for å sikre valutakursmålet
 - flytende valutakurs – valutakursen bestemmes i markedet av etterspørsel og tilbud etter valuta
 - dekket renteparitet: samme avkastning på spot & termin kjøp av valuta
 - udekket rentepar.: samme forventede avkastning på invest i ulik valuta
 - inflasjonsmål innebærer flytende valutakurs, men sentralbanken
 - påvirker valutakursen gjennom renten, og
 - tar hensyn til virkningen av valutakursen på inflasjonen

- Virkning av bruk av olje- og gassinntekter
 - Handlingsregel: bruke forventet realavkastning av Pensjonsfondet (satt til 4 prosent) til å dekke oljekorrigert, strukturelt budsjettunderskudd
 - Jevn bruk av oljeinntektene kan gi Norge mulighet for et eksportunderskudd utenom olje på om lag 7-8 prosent av BNP
 - Bruk av oljeinntekter på statsbudsjettet gir økt samlet etterspørsel, som gir økt produksjon i skjermet sektor, høyere kostnadsnivå i forhold til utlandet, og økt import og redusert produksjon i konkurranseutsatt sektor => eksportunderskudd uten olje.
 - «Hollandsk syke»: høyt kostnadsnivå og underskudd på driftsbalanse tvinger fram stram politikk, redusert etterspørsel og høy ledighet

- Økonomisk vekst
 - divergens (høy vekst i vestlige land siste 200 år ga økte forskjeller)
 - konvergens (høy vekst bl.a. i asiatiske land har redusert forspranget)
 - faktorer bak vekst (økt produktivitet, økt humankapital, økt realkapital, kunnskapsoverføring fra andre land)
 - økt produktivitet – knyttet til teknologisk fremgang og effektivitet
 - Institusjoner som leder til økonomisk vekst